

**ВЕСІЛЬНИЙ ОБРЯД СЕЛА МАЛА МОЧУЛКА ТЕПЛИЦЬКОГО РАЙОНУ
ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

На основі експедиційних записів автор статті аналізує особливості весільного обряду села Мала Мочулка, виділяє локальні особливості та трансформації.

Ключові слова: весільний обряд, трансформація, традиції, атрибутика.

Глобалізація та асиміляційні процеси, результатами яких є трансформація та зникнення традиційної форми культури, зумовлюють актуальність дослідження весільної обрядовості українців. Метою даного дослідження є аналіз весільного обряду с. Мала Мочулка Теплицького району Вінницької області.

Дослідження весільної обрядовості окремого населеного пункту на Східному Поділлі має давню традицію. Одним із перших є запис весільного обряду у с. Хомутинцях, нині Калинівського р-ну Вінницької обл., який здійснив С.В. Руданський у 1862 р. [1]. У 80-х рр. XIX ст. С. Долинський здійснив записи весільного обряду у містечку Загнітків Ольгопільського повіту Подільської губернії [2]. Найбільш повним записом весілля в одному населеному пункті вважається «Весілля в селі Зятківцях» Г.Т. Танцюри, над яким він працював впродовж майже півтора десятиліття. Крім опису обряду тут вміщено 800 весільних пісень та 144 танці [3]. Серед 22 описів весіль, уміщених у двох книгах наукового збірника «Весілля», є записи і з Поділля: Р.А. Скалецького в с. Михайлівка Бершадського району у 1930-х рр. [4]; М.А. Руденко в с. Слобода-Яришівська Могилів-Подільського району у 1963 р. [5] та М.М. Шубравської і О.А. Правдюка в с. Мізаківські Хутори Вінницького району у 1968 р. [6]. У збірнику «Етнографія Поділля» є записи весільних обрядів, які були здійснені у кінці 80-х – на початку 90-х рр. XX ст.: В.А. Косаківського та І.А. Дорош у с. Хомутинці Калинівського району у 1989 р. [7], В.П. Сторожук у с. Білашки Погребищенського району [8] та В.А. Косаківського в смт. Чечельник Чечельницького району у 1991 р. [9]. Сучасні розвідки молодих науковців про весільні обряди в окремих селах вміщено на сторінках видання «Матеріали до етнології Поділля: польові дослідження» в розділі «Звичаї та обряди Поділля». Це публікації І. Драчук про весільний обряд у с. Почапінці Жмеринського р-ну, с. Загнибиди – у с. Купин Хмільницького р-ну, І. Тетяни – у с. Велика Стадниця Вінницького р-ну, А. Кардаш – у м. Шаргород, Ю. Купрій – у с. Тягун Іллінецького р-ну, О. Масвської – у с. Митки Барського р-ну, Ю. Подоляна – у с. Тимар Гайсинського р-ну, В. Романюк – у с. Стрижавка Вінницького р-ну, І. Стефанчишиної – у м. Ямпіль, Д. Цибрій – у с. Перепільченці Шаргородського р-ну [10].

Вивченням особливостей весільного обряду Східного Поділля як загалом, так і в окремому населеному пункті займається і автор даної роботи [11]. Особливе зацікавлення становлять трансформаційні процеси, які чітко простежуються на переломі II і III тисячоліття. Не є винятком і весільна обрядовість у с. Мала Мочулка.

Традиційно весілля у с. Мала Мочулка розпочиналось із *сватання*. Проте, за свідченням респондентів, перед сватанням міг відбуватись *договір*, коли молодий із рідним дядьком домовлявся з батьком молодої, на який день приходити свататись. У свати запрошували йти найрідніших людей: батька, матір, брата, сестру, дядька, тітку. Локальною особливістю весільного обряду досліджуваного населеного пункту є те, що окрім хліба, солі та пляшки горілки старости несли з собою і стрічку. Хліб на сватання брали домашній, пшеничний, його замотували в хустку. За традицією на сватання йшли в неділю після обіду. Зайшовши до хати, сватачі починали розмову такими словами: «*Ми гнали теличку, а вона втікла і забігла до вас, ми її хочемо забрати*», а батько відповідав: «*Якщо вона ваша, то забирайте!*» [12].

Після розмови усі сідають за стіл. Молодий чіпляє молодій принесену стрічку, а вона йому – хустку до пояса з правого боку. Респондент зазначає, що раніше під час сватання молода чіпляла червону хустку, а останнім часом стали використовувати білу. Окрім дарування молодому хустки, знаком згоди на шлюб з боку дівчини є перев'язування старостів вишитими рушниками. Хліб, який принесли старости, з'їдали за столом.

Через деякий час після сватання відбувалось запрошення на весілля. Йдучи запрошувати гостей на весілля, молоді мали дотримуватися певних заборон – наприклад, намагалися *не зустрічатись* на дорозі. Запрошували молоді особисто з четверга по п'ятницю – одну хату зали-

.....
шали на суботу. Запрошувати гостей прийнято спеціальними калачиками, які мають назву «*подарки*». Варто зазначити, що побутування даного виду весільного печива зафіксовано і в інших населених пунктах Теплицького району [13, арк. 1–16]. За традицією молода ходила запрошувати гостей на весілля із *старшою друшкою*, а молодий – з *буярином*. Зайшовши до хати, молода(ий) проказувала(в): «*Просимо вас на хліб, на сіль, на весілля. Дівчаток за дружки (світилки), хлопчиків за буяринів, дружб*». Дорослих родичів запрошували за свата і сваху, а чужих просто запрошували на весілля, казали на який день і котру годину.

Поширеною у Малій Мочулці є традиція взаємного запрошення молодих. Зазвичай одне одного молоді просили великим гарним *подарком*. При цьому казали так: «*Прошу на хліб, на сіль, на весілля. Маму за маму, тата за тата, жінку за дружку, не за ту, щоб дружити, а цілий вік з нею жити*» [12]. За традицією *подарки*, якими запрошували молоді на весілля, було прийнято розломити, щоб молода не старіла. Респондент згадує, що просити на весілля молода ходила у вишитій сорочці, спідниці, хромових чоботях, а також у вінку з стрічками і в намисті.

В п'ятницю свахи, яких мало бути парне число, пекли коровай. За традицією кожна із жінок приносила з собою яйця і цукор. Дослідники вважають, що таке об'єднання продуктів від різних господарок мало на меті міцніше скріпити молоду сім'ю [14, с. 93]. Варто зазначити, що і на сучасному етапі дослідження у багатьох сім'ях коровай випікають в домашніх умовах: «*І до цього часу у нас в селі печуть коровай, у кого є піч, той і пече вдома*» [12]. Перед тим, як приступити до роботи, коровайниці спільно мили руки і просили тричі благословення у старшого старости:

– *Пане, старосто, благословіть на все добре, благословіть нашому дитяти коровай випікати. В перший раз!*

– *Хай Бог благословить!* [12].

Зверху коровай оздоблювали квітами, колосочками, їжачками, гусочками з тіста. На думку сучасних українських дослідників, коровай насамперед «уособлює традиційну весільну лінію – продовження роду, багатодітності молодої сім'ї, міцності шлюбного єднання», що «проявляється у прикрашанні короваю зверху шишками, качечками, парними голубами, «вареничками», у виділенні молодим центральної шишки» [15, с. 50].

Під час виготовлення короваю співали:

*Ми коровай місили, (2)
З Дунаю воду носили,
Із холодної криниці,
Місили коровай сестриці.*

*Наша піч скрегоче, (2)
Бо коровай хоче,
А челюсті посміхаються,
Бо коровай дочекаються.*

*Ми на тік ходили, (2)
Водицю носили,
Коровай місили,
Горілки не пили [12].*

Записи польового матеріалу показали, що під час виготовлення та випікання короваю жінки-коровайниці дотримувались певних вірувань та заборон. Наприклад: саджали коровай в піч дві свахи; вмивалися з пікної діжі і виливали воду під яблуню; не виходили на двір і тримали двері закритими. Дослідники вважають, що такі магичні дії також мали сприяти плодючості та любові молодих [16, с. 133].

Традиційним у с. Мала Мочулка є прогнозування майбутнього життя молодих по тому, як вдавався коровай. Так, наприклад, було поганим знаком, коли обрядовий хліб просідав, пригорав або лопає. Доброю ознакою було, коли коровай вдавався гарним: «*Було таке, що челюсти ножом стругали, бо не могли достати із печі коровай, так піднімався*» [12]. Готовий коровай прикрашали калиною і барвінком.

Традиційно крім короваю готували ще багато видів весільної випічки – *калачі, шишки, їжачки, гуски, подарки*, які використовували під час весільного дійства.

Наукові записки

Невід'ємним атрибутом весільного обряду досліджуваного населеного пункту є обрядове деревце – *гільце* з цілим комплексом обрядодій під час його виготовлення і прикрашання [17, с. 98–214]. Для виготовлення гільця використовували гілки ялинки, а прикрашали паперовими квітами. За традицією гільце для молодої робили дружки в п'ятницю:

*Ой, старосто, серце,
Викупи в нас гільце,
Бо як не викупиш – продамо,
Старості сорому завдамо.
Десь поїхав староста за границю,
Старостисі намиста купити.
Старосто, нитки,
Як не дасиш нитки,
То врвемо чуба на збитки.
Ой, старосто, гречки,
Як не дасиш гречки,
Наб'єм старості плечі [12].*

Гільце для молодого робили світилки.

В неділю розпочиналось власне весілля. До шлюбу молоді збирались нарізно. За традицією мати осипає сина зерном і за хустку з хлібом виводить з подвір'я. Через три хати цей хліб мати віддає молодому, і він йде на розплетини до молодої.

Вдома у молодої нареченого зустрічають її батьки з хлібом. Свахи молодого співають:

*На добрий день тому, (2)
Хто в цьому дому,
Старому й малому,
Ше й Богу святому!

Свахи молодої відспівують:
*Добро здорові були, (2)
Шо за нас не забули,
Як на поріг ставали,
То «День добрий» казали! [12].*

Перед вінчанням відбувалось розплітання коси молодої. Варто зазначити, що і на сучасному етапі дослідження дана обрядодія відбувається на кожусі, що свідчить про тяглість збереження народних традицій. Спочатку косу нареченій розплітав молодий, а потім брат, сестра. Під час розплітання співали:

*Ой, дай, мати, масла, (2)
Я ж тобі коровицю пасла,
Гонила на росу,
Дай масла, на косу.

*Вийди, братику, із надвору до хати, (2)
Сестричку розплітати,
Братічок плаче, розплітати не хоче,
Така, братику, суботонька настала,
Біле личко вмивала,
Шо моя коса, до пояса лежала [12].*

Після розплетини мати молодої вже обох молодих осипає зерном біля порога, а потім за кінці хустки виводить на дорогу. В.Г. Балужок вбачає у таких діях ознаки ініціаційної лімінальності нареченої – її причетності до потойбічного світу, а саме використання хустки при провадженні молодих до шлюбу пояснюється забороною їх торкатися [18, с. 33]. Так само в молоді, як і в молодого, під час випроводження до шлюбу відбувались певні обрядодії з хлібом: через три хати мати віддає хліб молодій, а вона віддає тому, кого зустріне першого по дорозі. Людина, яка отримала хлібину, мала поблагословити їх на спільне життя. На наш погляд, давання нареченою випічки першому стрічному можна розглянути у двох аспектах. Перший: подавання калачика – дар, жертва; другий: мотив першого зустрічного – за аналогією християнської милостині магія ґрунтується на уявленнях про випадкового перехожого як образу мандрів-

Серія: ІСТОРІЯ

них святих, убогих (яких в ім'я господа слід обдарувати), на кшталт тих, хто завжди біля церкви просить милостиню.

Після вінчання молоді повертались на обід до молодого. Дорогою їм влаштовували переймання – переливали дорогу водою перед подвір'ям. Згідно з традицією, молодий мав перенести молоду через перелите місце.

По дорозі додому співали:

*Ми в церкві вінчалися, (2)
Всім святим вклонялися,
На рушничку біленьким,
З Володьою молоденьким.*

*Розступітесь, вороги (2)
Не переходьте дороги,
Хай перейде чоловік,
Щоб було щастячко на весь вік [12].*

Вдома у молодого весільний поїзд зустрічає його мама з хлібом на рушнику і за кінці хустки заводять молодих в хату, де перед посадом тричі обводять молодих кругом столу.

Традиційними весільними стравами були капуста, голубці, борщ, холодець, затірка з молоком, пиріжки, колотуха. Всі страви подавали разом, а в кінці – кисіль і пиріжки. Респондент зазначила, що раніше на весіллях у Малій Мочулці пускали стаканчик по колії, що було пов'язано з відсутністю окремих стаканів для кожного з гостей.

За весільним столом співали:

*Ой, на дворі негодочка,
Дрібний дощ іде
А невістка у свекрухи горілочку п'є.
На здоров'я, свекрушенька, вашому дому
Бо я росла як вишенька з ягідками,
Не була б я у вашій хаті з дружечками,
Бо я росла, як той явір, у зеленім саду,
Не була б я у вашій хаті,
Якби не ваш син.*

За столом світилки співали:
*Гарна, дружечка, гарна, (2)
Під столом котів пара
До котів бурчати, –
Не з паничами розмовляти.*

*Красна, дружечка, красна, (2)
На ній спідничка рясна,
Спідничка рясна, а між тими рясочками,
Сидять воші купочками.
Дружки відспівували:
Світилка в танці скаче, (2)
За нею байстря плаче,
На тобі, байструку, хліба в руку,
Йди додому, байструку [12].*

Наступним етапом весільного обряду є Мала Мочулка є покривання молодої. Дана обрядодія відбувалась у неї вдома. Дві старші свахи – від молодої і молодого – знімали вінок і хусткою покривали молоду. Під час покривання одна сваха одягала собі на голову вінок молодої, а друга – кашкет молодого. Свідченням збереження архаїчних традицій у весільній обрядовості досліджуваного населеного пункту є покривання молодої на кожусі. Використання кожуха у весільному обряді є виявом давніх вірувань, пов'язаних із побажанням молодим багатства: «Хто волохатий, той буде багатий» [19, с. 69]. Кілька разів молода викидала хустку, не давалась, щоб її зав'язали. Даний звичай носить символічний зміст: оскільки хустка є символом за-

Наукові записки

міжжя, заміжньої жінки, то наречена, викидаючи її, показує своє небажання прощатись із дівуванням.

Під час покривання світилки співали:

*А на зятя заметіль мете,
На сваточок дрібний дощ іде,
На сваточок, на вірняночок,
На світилок, на паняночок,
На коники сивогривії,
На буяри чорнобривії.*

*Я ж тебе, сестрице (братику), покриваю
Щастям, здоров'ям наділяю,
Шоб ти була (був) весела (веселий), як весна,
Шоб ти була (був) здорова (здоровий), як вода,
Шоб ти була (був) багата (багатий), як земля [12].*

За традицією восковий вінок і букети молодого та молодої клали в ікону, а вінок з барвінку молода зашивала собі в подушку. Ленти з вінка роздавались світилкам і друзкам.

Запис польового матеріалу показав, що окрім збереження давніх традицій, обряд покривання молодої зазнав деяких змін. Так, змінився колір хустки, якою покривали молоду, – раніше пов'язували червоною, а зараз білою. Респондент зазначила, що цю хустку молода дає молодому на сватанні.

Наступним етапом весільного обряду досліджуваного населеного пункту було дарування зятем нових чобіт тещі. Старе взуття зять перекидає через хату, а нове пританцьовує з тещею.

Після дарування чобіт відбувалось обдаровування молодих. Перед цим співали:

*– Благослови, Боже, на все добре,
Нашому дитяті весь рід дарувати,
І в перший раз, і в другий раз, і в третій раз.*

Староста відповідає:

– Хай Бог благословить! [12].

Під час частування запрошені гості підходили до столу молодих і дарували їм подарунок або кидали гроші в банку, а молоді частували їх горілкою. Буярин подавав шматочок короваю із гілочкою гільця, припрошував:

«Є в нашої молодої і молодого тато і мама рідненькі, просить молодий і молода, і я прошу на цей дар Божий!» [12].

Традиційним у Малій Мочулці є спосіб поділу короваю, а саме: середину віддавали молодим, підошву – музикантам, всю іншу частину – рідним. За коровай молодим дарували гроші та промовляли жартівливі побажання: «Даруєм цибулю, шоб не давали один одному дулі», «Дарую пуд гороху, шоб був хлопчик до року» [12].

Наступним етапом у весільному обряді було випроводження молодої в дім молодого. За традицією мати давала дочці придане – подушки, ковдру, рядно, скатерку.

При цьому свахи молодої співали:

*Виряджай мене, ненько, виряджай,
Як шо маєш давати, то давай мені,
Три подушки пухові, давай мені,
Три рядна шовкові.
Бо не буду ночувати з тобою,
Приїхали ше вчора за мною,
Хтят мене забрати з собою [12].*

Буярин мав викупити придане у сестри молодої, яка на ньому сиділа і співала:

*Зятю мій коханий,
Ти ж мені не поганий,
Ти ж мою сестру люби,
Ти ж мені ленту купи.*

Свахи молодої співали:

*Болять мені пушки, дерти пір'я на подушки.
Боліли мені плечі сидіти коло печі,*

.....
Хто буде на них спати, той буде викупляти [12].

Після викупу буярином проданого молода прощалася з рідними, цілувала батьків, сестру, брата і вирушала до молодого.

Дружки співають:

*Сонце низенько, вечір близенько,
Научай мене, ненько, як свекрусі годити.
– Держи хатоньку, як у віночку,
А рушник на кілочку,
А відеречка, все чистесенькі, водиці повненькі.
Прийдуть сестриці напитись водиці,
Будуть тебе хвалити:
Наша невістка доброго роду,
Держже воду холодну [12].*

Таким чином, дослідивши весільний обряд с. Мала Мочулка, можна зробити висновок, що сучасне весілля, порівняно із традиційним, зазнало певних трансформацій. Наприклад, скоротився час і місце святкування, збільшилась кількість гостей. Проте сучасне весілля продовжує зберігати такі елементи весільної обрядовості, як запросини родичів, дійства обрядових весільних чинів, прикрашання гільця, покривання молодої, обдаровування присутніх короваем, що свідчить про збереження кращих традицій нашого народу.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Подольське весілля Вінницького повіту в с. Хомутинях записав Степан Руданський 20–30/IX 1862 р. // Народні пісні в записах Степана Руданського / Упоряд., вст. стаття і прим. Н.С. Шумади. Нотний матеріал упор. З.І. Василенко. – К. : Музична Україна, 1972. – С. 23–76.
2. Долинский С. Этнографические заметки о свадебных обрядах собранных в местечке Загниткове Ольгопольского уезда / С. Долинский // Подольские епархиальные ведомости. – 1887. – № 40. – С. 900–908 ; № 41. – С. 931–940 ; № 42. – С. 956–959 ; № 43. – С. 977–985.
3. Танцюра Г. Весілля в с. Зятківцях / Г. Танцюра / Упоряд., ред. М.К. Дмитренко, Л.О. Єфремова. – К. : Редакція часопису «Народознавство», 1998. – 404 с.
4. Скалецький Р.А. Весілля в с. Михайлівка Бершадського району на Вінниччині / Р.А. Скалецький // Весілля : У двох книгах. Упорядкування текстів М. Шубравської, нотного матеріалу – О. Правдюка. – К. : Наук. думка, 1970. – Кн. 1. – С. 281–354.
5. Руденко М.А. Весілля в с. Слобода-Яришівська Могилів-Подільського району Вінницької області / М.А. Руденко // Весілля : У двох книгах. Упорядкування текстів М. Шубравської, нотного матеріалу – О. Правдюка. – К. : Наук. думка, 1970. – Кн. 2. – С. 251–293.
6. Шубравська М.М. Весілля в с. Мізяківські Хутори Вінницького району Вінницької області / М.М. Шубравська, О.А. Правдюк // Там само. – С. 376–425.
7. Косаківський В.А. Весілля в с. Хомутинях (поч. ХХ – 80-ті рр. ХХ ст.) / В.А. Косаківський, І.А. Дорош // Етнографія Поділля. Доповіді наук. конф. – Вінниця, 1992. – С. 47–54.
8. Сторожук В.П. Подільське весілля (друга пол. ХХ ст.) / В.П. Сторожук // Там само. – С. 42–46.
9. Косаківський В.А. Весілля в Чечельнику (30 – 80-ті роки ХХ ст.) / В.А. Косаківський // Там само. – С. 33–42.
10. Матеріали до етнології Поділля : польові дослідження. Випуск 1 / За наук. ред. В.А. Косаківського. – Вінниця, 2005. – С. 78–106.
11. Пилипак М.А. Весільна обрядовість Східного Поділля середини ХХ – початку ХХІ століття : типологія, специфіка, динаміка та географія побутування (на матеріалах картографування). Автореф. дис. ... канд. іст. наук. – К., 2011. – 19 с.
12. Запис Кусюк В.М. 1–4 серпня 2013 р. від Бойко Валентини Тихонівни, 1934 р. н., жительки с. Мала Мочулка.
13. Рукописні фонди Навчально-наукової лабораторії з етнології Поділля Вінницького державного педагогічного університету ім. М.М. Коцюбинського. – Фонд 1. Вінницька область. – Опис 18. – Справа 16. Пилипак М.А. Родинно-календарна обрядовість с. Брідок Теплицького району Вінницької області. – 30 арк.
14. Артюх Л.Ф. Українська народна кулінарія (Історико-етнографічне дослідження) / Л.Ф. Артюх. – К. : Наук. думка, 1977. – 155 с.
15. Артюх Л.Ф. Народне харчування українців та росіян північно-східних районів України / Л.Ф. Артюх. – К. : Наук. думка, 1982. – 110 с.
16. Токарев С.А. Религиозные верования восточнославянских народов XIX – начала XX в. / С.А. Токарев. – М.; Л. : Изд-во АН СССР, 1957. – 163 с.

17. Чубинский П.П. Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский Край, снаряженной Императорским Русским географическим обществом : Юго-Западный отдел. Материалы исследования. – Т. 4. Обряды : родины, крестины, свадьба, похороны / П.П. Чубинский. – СПб., 1877. – 715 с.
18. Балушок В.Г. Элементы давньослов'янських ініціацій в українському весіллі / В.Г. Балушок // Нар. творчість та етнографія. – 1994. – № 1. – С. 31–36.
19. Потебня А.А. О мифическом значении некоторых обрядов и поверий / А.А. Потебня. – Х., 1860. – 155 с.

Пилипак М.А. СВАДЕБНИЙ ОБРЯД СЕЛА МАЛАЯ МОЧУЛКА ТЕПЛИКСКОГО РАЙОНА ВИННИЦКОЙ ОБЛАСТИ

На основании экспедиционных записей автор статьи анализирует особенности свадебного обряда села Малая Мочулка, выделяет его локальные особенности и трансформации.

Ключевые слова: свадебный обряд, трансформация, традиции, атрибутика.

Pylypak M.A. WEDDING CEREMONY OF THE VILLAGE MALA MOCHULKA, TEPLIKSKY REGION OF VINNYTSIA OBLAST

The author of the article analyses the properties of a wedding ceremony of the village Mala Mochulka on the basis of expeditionary records and distinguishes its local features and transformations.

Keywords: wedding ceremony, transformation, traditions, attributes.

УДК 391-053.2 «19/20» 477

В.О. Гребеньова

ДИТЯЧА МОДА ЯК КОМПОНЕНТ ДИТЯЧОЇ СУБКУЛЬТУРИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ (НА МАТЕРІАЛАХ ВІННИЧЧИНИ)

У статті розглядається дитяча мода як компонент дитячої субкультури на Вінниччині в другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.

Ключові слова: дитяча мода, естетичні уявлення дітей, етнологія дитинства, дитяча субкультура, діти, дитинство.

Мода є важливою складовою культури повсякденного життя. Найбільше вона вплинула на матеріальну та духовну культуру, змінюючи не тільки одяг, житло, спосіб дозвілля, але й ідеї, які наслідують, сам стиль життя. Як зазначає О. Вільшанська, мода визначила саме стиль життя міського населення, адже воно було найбільш мобільнішим у сприйнятті новацій [1].

Мода є формою вияву культурного життя, оскільки вона викликана не нагальною необхідністю, а мінливою примхою дня. Її психологічну основу становить інстинктивна, незалежна від свідомої волі мінливість, яка є виявом стадності [2]. Вона підпорядкована своїм власним законам, включаючи «принцип маятника», але водночас нерозривно пов'язана з такими реаліями людського життя, як суспільний устрій, конкретна історична ситуація, політика, рівень промисловості й торгівлі [3]. Проте нас цікавлять особливості розвитку дитячої моди та її роль у повсякденному житті в конкретній історичній період, адже світ дитинства – невід'ємна частина людського суспільства. Суспільство не зможе пізнати себе, не зрозумівши закономірності дитинства, й не зможе пізнати світ дитинства без знань про особливості культури дитинства. Індивідуальний розвиток дитини відбувається не в соціальному вакуумі, а в багатоплановому спілкуванні зі світом дорослих та однолітків; дитина одушевляє навколишній світ, насичує його емоційним забарвленням, вона перетворює в своїй уяві предмети дійсності, драматизує стосунки з однолітками й на цій основі формує й відтворює найважливішу культурну якість людини у створенні ідеальних цінностей. Дитина завжди пов'язана з предметним світом: на основі чуттєвого досвіду в неї формується первинний понятійний апарат, що ні в якому разі не можна вважати абсолютною копією дорослих уявлень; діти формують власний – дитячий світ, світ унікальної культури, який передають від одного покоління дітей до наступного [4].

Дитячу моду (дитячий одяг, естетичні уявлення дітей) відносимо до компонентів дитячої субкультури. Мода як універсальний і багатогранний феномен привертала до себе увагу пред-